
Mogyoród Településrendezési Eszközeinek felülvizsgálata

Örökségvédelmi hatástanulmány

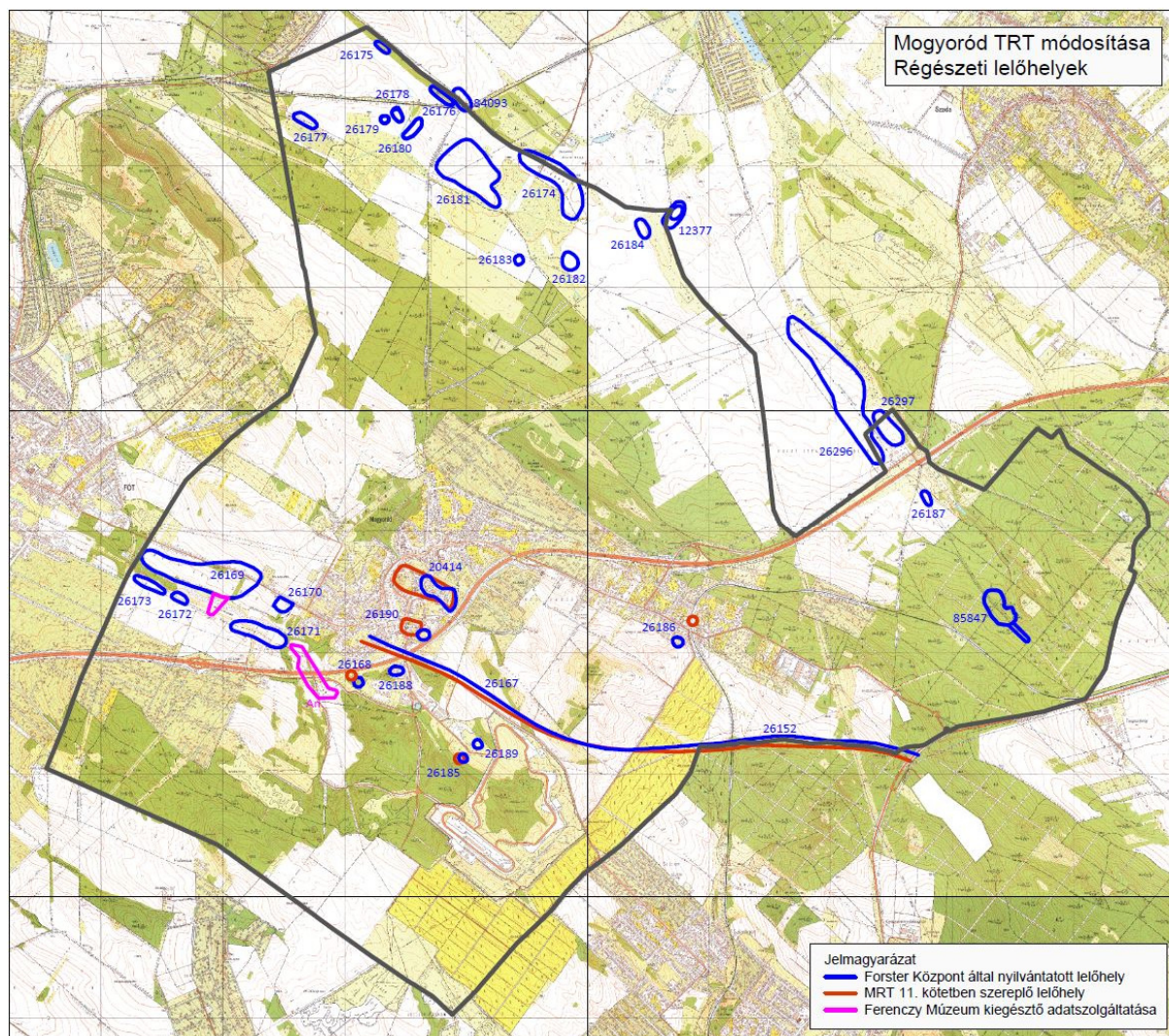
Régészeti munkarész

Készítette: Archeo-Art Bt.
2016. december

I. Vizsgálat

Bevezetés

A jelenlegi hatástanulmány vizsgálati munkarésze Mogyoród Településrendezési Eszközeinek módosításához készült a 39/2015. (III. 11.) Korm. Rendelet alapján. Fontos megjegyezni, hogy a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok csak a készítés időpontjában rendelkezésre álló kutatási adatokat tükrözi. Újabb régészeti jelenség, lelőhely esetleges előfordulása nem zárható ki.

1. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Mogyoród területén

Régészeti örökség

A közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásában Mogyoród közigazgatási területén 31 darab azonosított régészeti lelőhely szerepel, melyek közül öt darab más település területéről átnyúló lelőhelyként jelenik meg. Továbbá a Ferenczy Múzeum 2016-ban végzett próbafeltárásai alapján egy új 32-ik lelőhely került bejelentésre, mely a tervezés nyilvántartásba vétel alatt állt, de még nem rendelkezett azonosítóval. A Forster Központ adatszolgáltatásában hat esetben kettő lehatárolás is szerepel egy-egy azonosított lelőhelyhez kapcsolva. Az érintett lelőhely lehatárolásának vizsgálata alapján lehetőség nyílt a lelőhely lehatárolások egyeztetésére. Ez alapján egyértelművé vált, hogy három lelőhely esetében minimális az eltérés (26176, 26179,

26180), három lelőhely esetében, pedig a lelőhelyek területén végzett újabb megfigyelések eredményei miatt a nagyobb kiterjedésű lehatárolást kell figyelembe venni.

Ezek mellett azonban további anomáliákat is észleltünk. Mogyoród lelőhelyeit alapvetően a 2012-ben megjelent Magyarország Régészeti Topográfiája 11. kötetéhez (MRT 11. a későbbiekben) készített topográfiai térképeken rögzített lelőhely lehatárolások alapján vették nyilvántartásba. Ez az esetek nagy többségében rendben is van. Azonban pár lelőhelyet, sajnos pontatlanul (26168, 26185, 26186, 26190) szerepeltetnek a Forster Központ közhiteles lelőhely nyilvántartásában. Mind a négy esetben az MRT 11. szövege és térképe alapján egyértelműen kiderül, hogy a nyilvántartott lehatárolások tévesek. Például a 26168 Juh-állás lelőhelyen a kelta sír egyértelműen az M3 autópálya nyomvonalának építése során került elő és nem attól délre. Hasonlóan a 26186 HÉV-megálló lelőhely esetében a leletek, ahogy az már névből is kiderül nem az attól délre távolabb fekvő kertekben kerültek elő.

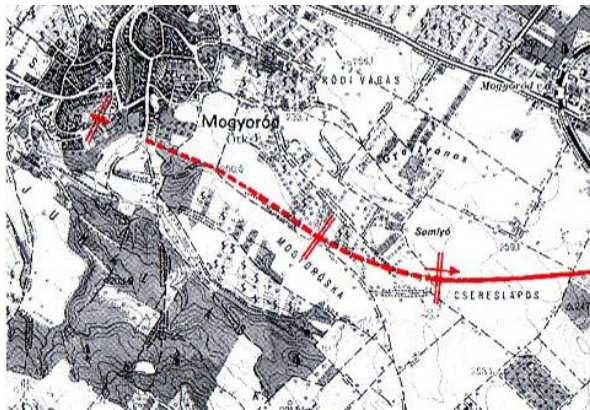
Ettől kissé eltér a 26190 Templom utca lelőhely, ahol az MRT 11. kötetéből kiderül, hogy a régészeti leletek a római katolikus templom körül a Templom utca 1. és a Dózsa Gy. u. 46. előtt gyűjtöttek szarmata és késő Árpád-kori leletek, utóbbi alapján feltételezték a középkori település lelőhelyét itt. A Forster által nyilvántartásba vette lelőhely lehatárolás azonban ettől délkeletre a Templom utca 5/a (hrsz. 87/2) telkén, talajmunka során előkerült szórvány késő-középkori és 18-19. századi leletek alapján lett meghatározva. Ez utóbbi leírása az MRT 11-ben is szerepel, azonban a lelőhely részeként már nem tüntették fel. Mindkettő lehatárolás felülvizsgálata szükséges, mert sajnos ezek szórvány leletek alapján kerültek lehatárolásra egy erősen beépített, fedett területen.

Ezekhez képest különösen érzékeny probléma, hogy a középkori bencés apátság területét jelző Klastrom-domb kiemelten védett lelőhely (20414) nyilvántartott területe az MRT 11-ben szereplő lelőhelynek csak a keleti felét fedi el. Ez is egyértelműen téves, hiszen az MRT 11-ben szereplő nagyobb kiterjedésű területen a Rákóczi utca, a Dózsa Gy. utca területén több alkalommal a középső-bronzkori Vatyai kultúra Koszider fázisához köthető jelentősebb település jól ismert, közölt kerámia depó leleteit gyűjtötték meg.

Ehhez hasonlóan a természeti védelem alatt álló Csörsz-árok (26152, 26167) nyomvonala az MRT 11-ben közöltektől eltér. Itt meg kell jegyezni azt is, hogy sajnos egyik sem tekinthető pontosnak, mert azokat egy rossz felbontású korábbi térkép alapján vették fel. Ehhez képest a GoogleEarth úrfotóin egyértelműen láthatóak a nyomvonal eddig is ismert szakaszai, melyek mindkettő említett rajzi lehatárolástól kissé eltér, ezért ennek végleges tisztázása további kutatást igényel. Az viszont egyértelműen kiderül mind Patay Pál és Garam Éva korábbi kutatásait is összefoglaló MRT 11. kötet, a műholdas felvételek és helyszín ismerete alapján, hogy a Kerepes - Csörsz-árok (26152) lelőhelynek a Forster Központ által nyilvántartott lehatárolása pontatlan. Mivel a Csörsz-árok nyomvonala a HÉV vágányoktól keletre a Mogyoród – Kerepes közigazgatási határának sarkától keletre a nyilvántartottakkal szemben nem Mogyoród, hanem a határ déli oldala mentén, Kerepes területén halad tovább, ahogy ezt az MRT 11. kötete is ábrázolja.

Mogyoród régészeti örökségének bemutatása

A mai község területe az újkőkor korai szakasza óta lakott a Mogyoródi-patak és az északi Nyilasok vízenyős rétén megfigyelt leletek alapján. A rézkor végi Badeni kultúra a mai településközpontban a Klastrom-dombon és a Nyilasok területén települt meg. A korai-bronzkorban a Mogyoródi-patak mentén, a középső-bronzkorban a Klastrom-domb nyugati felén települtek meg. A Vatyai kultúra kései koszideri fázisában itt egy jelentősebb, talán erősített település állhatott az előkerült gazdag kerámia depó leletek alapján. A késő-bronzkorban az Urnamezős kultúra népessége telepedett meg község északi felében a Szódrákosi-patak és mellékágai mentén. A vaskor végén a kelta törzsek is megtelepüléséről a patakok mentén, három helyen megfigyelt település és az M3 és a HÉV állomásnál előkerült szórványos sírok árulkodnak. A római császárkorban megjelenő szarmaták intenzív településhálózatot alakítanak itt ki az I-V. század között, tizenhat lelőhelyen kerültek elő a településeikre utaló jelenségek, vagy leletek. A római-korban a Dunától keletre élő szarmata népesség szállásterületét egy több szintű sáncrendszerrel vették körbe, amely több párhuzamos vonalból állt. Ez a köznyelvben Csörsz-árokként, vagy Ördög-ároként maradt fenn. Ennek a Dunától induló védelmi rendszernek a déli sávja haladt át Mogyoród területén is. A sáncok egy-egy kisebb szakaszát máig meg lehet figyelni légi-, és űrfotókon, illetve kevés helyen, a helyszínen is láthatóak a maradványaik. A tervezési terület É-i szélén, a Somlyó-hegy déli lábánál található szakasz felszíni emlékei többségében mára elpusztultak, a korábbi mezőgazdasági és tereprendezési munkák kapcsán. Azonban a területtel közvetlenül szomszédosan, attól keletre egy-egy kis szakasza, bozótos erdősávban, majd a szántóban és a szőlőkertben máig megfigyelhető.

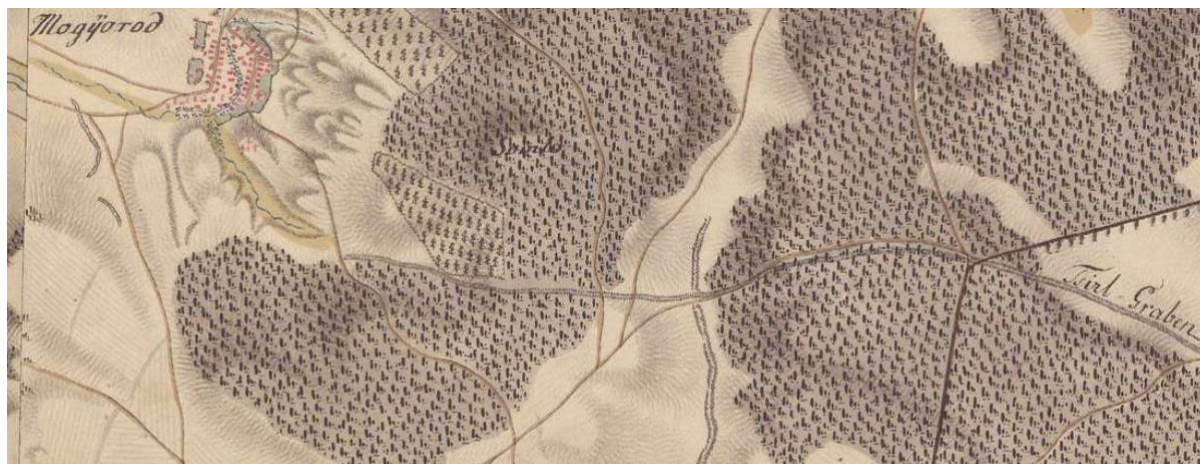
6. ábra: A Csörsz-árok mogyoródi szakasza

7. ábra: A Somlyó-hegy lábánál feltárt része

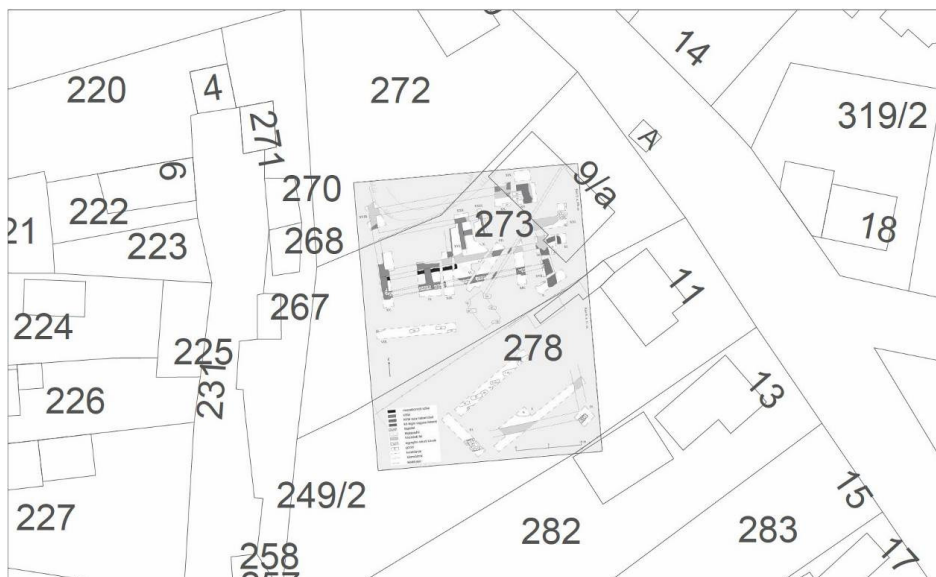

8. ábra: A Csörsz-árok nyomvonala Google űrfotón a tervezési területtől keletre

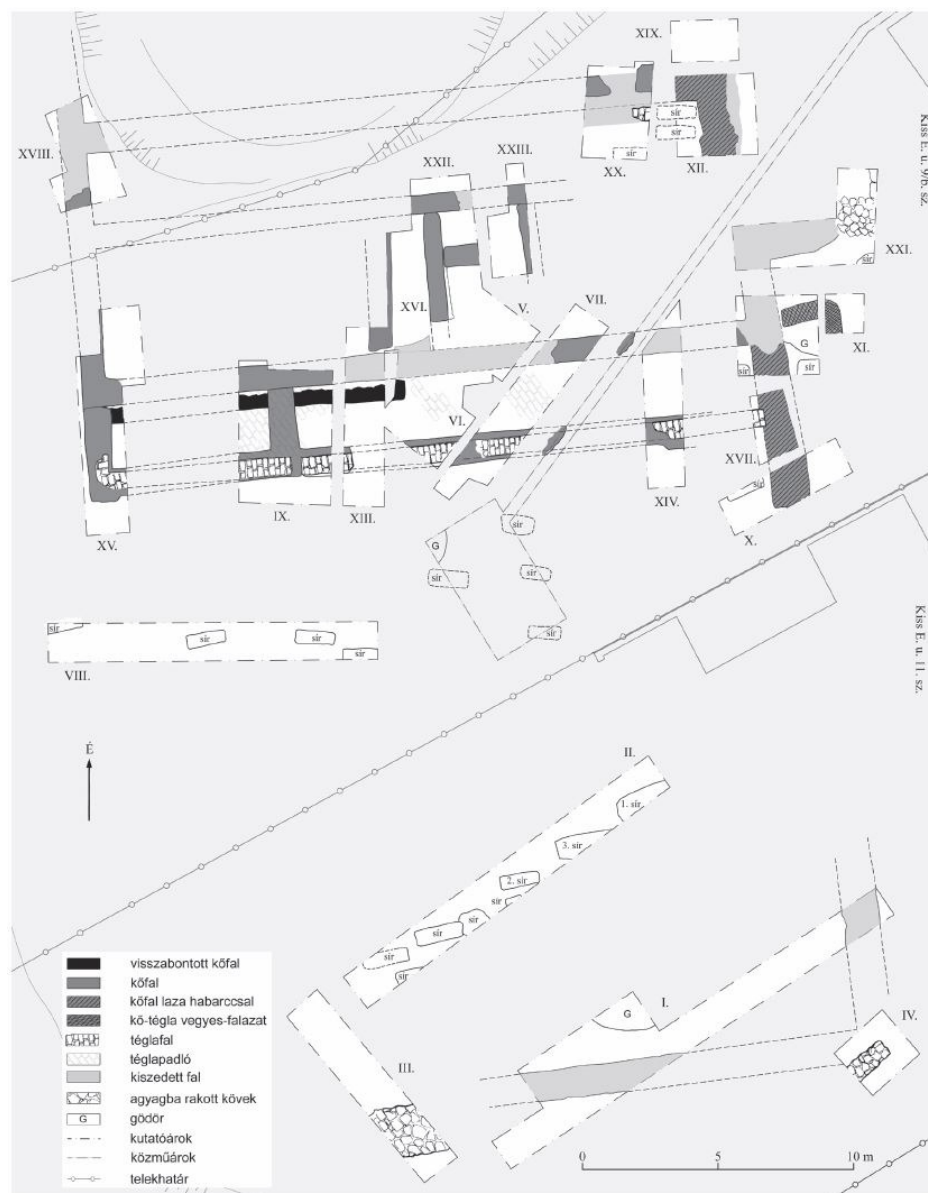

9. ábra: A Csörsz-árok nyomvonala az Első Katonai Felmérésen

A rómaiak utáni népvándorlás időszakából az avarok megtelepedéséről van adatunk a Mogyoródi és a Sződrákosi-patak környezetében megfigyelt telepjelenségek alapján. Ugyan a honfoglalás korához közvetlenül köthető leleteket nem ismerünk, a településeken előkerült leletanyag alapján kimutatható, hogy a 10-11. század fordulóján már vélhetően itt is megtelepedtek a magyar törzsek. A község határában zajlott le a 11. század egyik fontos eseménye 1074-ben, a Mogyoródi csata. A csatához kapcsolódik a legfontosabb régészeti emlék, a mogyoródi bencés apátság alapításának a Képes Krónikában fennmaradt legendája – miszerint László herceg a Salamon királlyal a Mogyoród-hegy közelében vívott csata előtt megfogadta, hogy győzelme esetén azon a helyen egyházat alapít Szent Márton tiszteletére, és a király legyőzése után ezt teljesítette is. Az apátság maradványait a Klastrom-dombon a Kiss Ernő utca 9-11. telkeken, sajnos már csak erősen bolygatott állapotában Kvassay Judit 1986-1987-ben végzett szondázó (nem teljes) feltárása alapján ismerjük. Az épület ÉNy-i felét már korábban tereprendezés során részben elpusztították. A néhol alapozásig kiszedett, számos alkalommal átépített épületet az Árpád-kori apátságból, annak 1481-ben történt bezárása után a 15. század legvégén Báthory Miklós váci püspök által reneszánsz stílusban átépített érseki kastélyával azonosították. Az Árpád-kori bencés apátság eredeti épületének alaprajza máig nem tisztázott. Az érintett telkek eddig be nem épített részein további fontos leletek találhatóak meg. Sajnos az évszázadokon keresztül üresen tartott romterületnek a 20. század második felében igen felelőtlenül történt beépítése nagyon nagy károkat okozott és igen megnehezíti az ott található, történeti jelentőségű, egyébként kiemelten védett középkori emlékek feltárását, bemutatását. A mai település előzménye az apátság birtokaként alakult ki, melynek első említése azonban csak 1363-ból ismert Monyorod, Monorod néven egy hatalmaskodás kapcsán. A falu 1428 után a budai Szent Péter prépostság, majd az 1490-es évektől a Váci püspökség birtoka kisebb megszakításokkal még a török hódoltság alatt. A középkorban már részben kialakult határait egy 1523-as és egy 1528-as határjárás alapján ismerjük. A falunak az apátság működéséig nem volt saját temploma. A mai katolikus plébánia templom körül megfigyelt szórványos leletek megrajzolt lelőhelyet azonosították az MRT 11. szerzői a középkori település helyével. A mai község területével részben határos részben átnyúlt a középkori Szentjakab falu, melynek temploma és temetője az M3 autópályánál a Pusztaszentjakab pihenőhelytől északra feküdt. A középkori falu emlékét őrizte meg az autópálya pihenő helyén egykor álló újkori kúria és majorság. A történeti forrásokból ismert települések mellett fontos megemlíteni, hogy a mai külterületen több kisebb Árpád-kori falurész, vagy tanya helyére utaló lelőhelyet ismerünk elsősorban a Mogyoródi-patak mentén és a veresegyházi határban.

10. ábra: A középkori épületmaradványok a mai alaptérképen (MRT 11.)

11. ábra: A középkori épületek feltárt emlékeinek felmérési rajza (MRT 11.)

II. Régészeti lelőhelyek védelme

- Nyilvántartott régészeti lelőhely

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek **általános régészeti védelem** alatt állnak.

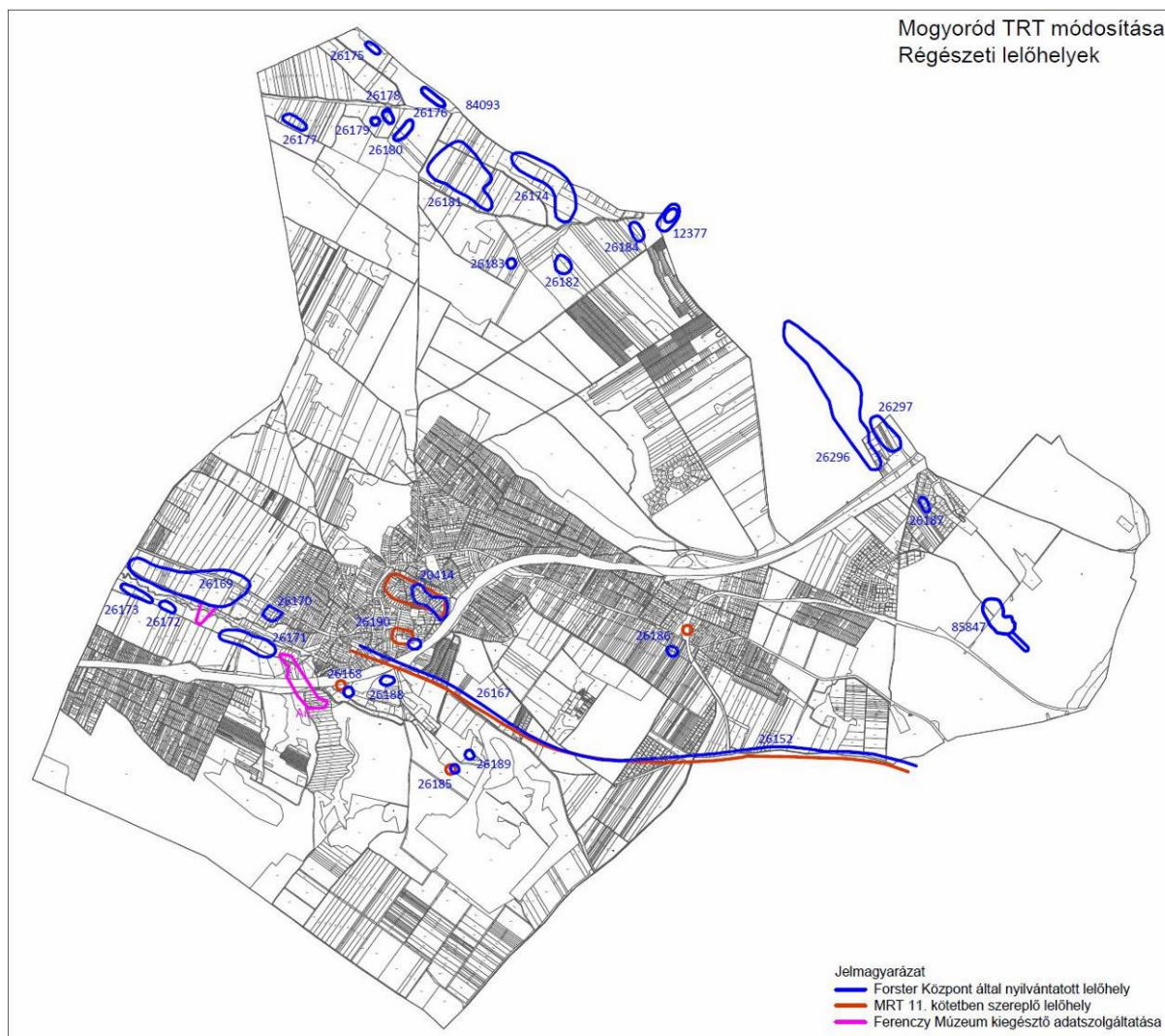
- Kiemelten védett régészeti lelőhely

A 20414 Klastrom-domb lelőhelyen található középkori bencés apátság és reneszánsz kastély maradványai jogszabály által külön kiemelten régészeti védelem alatt állnak az 57059/1989. MM határozat alapján.

Természetvédelmi terület

Az 1996. évi LIII. Természet védelméről szóló törvény 23 § alapján a kunhalmok, földvárak ex lege természetvédelmi terület hatálya alá tartoznak. A római kori szarmata Csörsz-árok erődítés földsáncai földvarként értelmezve természeti védelem alá tartoznak.

- 26167 Csörsz-árok lelőhely
- 26152 Csörsz-árok lelőhely

III. Mogyoród régészeti lelőhelyeinek rövid bemutatása

Mogyoród területén nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nr.	Lelőhely neve	Azon. sz.	MRT.11 szám	Korszak	Jelenség	Nyilvántartott Hrsz. (Forster)
1.	Klastrom-domb	20414	17/1	késő-rézkor középső-bronzkor középkor középkor késő-középkor	település település település kolostor temető kastély	311/2, 215, 216, 218, 314/1, 328, 327, 272, 278, 282, 283, 284, 217, 219, 220, 222, 223, 225, 231, 258, 257, 249/2, 249/3, 249/6, 271, 270, 268, 267, 243, 241, 240, 239, 238, 249/5, 249/1, 286, 313, 319/2, 319/1, 318, 311/1, 309/1, 309/2, 307, 306, 301, 300, 296/2, 296/1, 295/1, 295/2, 320, 273, 293, 294, 299, 303, 304, 305, 312, 332, 333, 297
2.	Csörsz-árok	26167	17/2	római kor, szarmata	Csörsz-árok, sánc	0395/3, 0208/81, 0210/70, 0210/69, 0389, 0210/126, 0210/127, 0208/85, 0208/56, 0208/27, 0208/62, 0208/46, 0208/47, 0208/21, 0208/22, 0208/23, 0195/7, 0178/202, 0178/176, 0178/214, 0178/252, 0178/156, 0178/240, 0178/250, 0178/249, 0178/244, 1380, 1424, 1451, 113, 114
3.	Juh-állás	26168	17/3	késő-vaskor, kelta	sír	0267/30, 0266, 0267/34
4.	Mély-gáti dűlő	26169	17/4	újkőkör kora-bronzkor római kor, szarmata népvándorlás kor Árpád-kor	település település település település település	1720/26, 1720/27, 0277, 0341/31, 0335/3, 0337/12, 0337/19, 0337/20, 0337/21, 0341/40, 0338/2, 0341/21, 0341/28, 0341/22, 0337/23, 0337/24, 0341/30, 0341/29, 0341/26, 0341/36, 0341/35, 0341/34, 0341/33, 0341/32, 0341/38, 0341/37, 0341/46, 1720/28, 0342, 0343/54, 0343/2, 0343/44, 0343/45, 0343/63, 0343/62, 0343/46, 1720/36, 1720/35, 1720/34, 1720/32, 1720/33
5.	Mély-gáti-dűlő	26170	17/5	népvándorlás kor Árpád-kor	szórvány település	1720/8, 1720/9, 1720/10, 1720/37, 1720/38, 1720/40, 1720/41, 1720/39, 1720/12, 1720/11
6.	MRT 11. 17/6. lelőhely	26171	17/6	újkőkör késő-bronzkor	szórvány szórvány	0286/1, 0286/24, 0286/25, 0286/3, 0334,

Mogyoród Településrendezési Eszközök, Régészeti munkarész

				késő-vaskor, kelta római kor, szarmata Árpád-kor	település szórvány szórvány	0335/2, 0278/14, 0278/25, 0335/8, 0335/12, 0335/7, 0335/5, 0278/26, 0278/15, 0286/27, 0286/26
7.	MRT 12. 17/7. lelőhely	26172	17/7	népvándorlás-kor kora Árpád-kor	szórvány szórvány	0334, 0335/17, 0286/36, 0286/37, 0335/16
8.	MRT 12. 17/8. lelőhely	26173	17/8	római kor, szarmata	település	0334, 0335/17, 0335/16, 0286/38, 0286/39, 0335/18, 0286/20
9.	Nyilasok	26174	17/9	újkor késő-bronzkor római kor, szarmata	település település település	04, 03/44, 03/28, 03/45, 03/43, 03/61, 03/29, 03/30, 03/31, 03/32, 03/60, 041/7, 038/2, 035/6
10.	Tó-hely	26175	17/10	őskor népvándorlás kor Árpád-kor	szórvány település település	0375/3, 0375/2
11.	Szíl-hát	26176	17/11	késő-bronzkor Árpád-kor Árpád-kor	település település temető	0375/7
12.	Rózsás	26177	17/12	Árpád-kor	település	0367
13.	Kis-Sós	26178	17/13	Árpád-kor	település	0367
14.	Kis-Sós	26179	17/14	bronzkor római kor, szarmata	település település	0367
15.	Kis-Sós	26180	17/15	bronzkor Árpád-kor Árpád-kor kora-újkor	település település érem-lelet szórvány	0372/4, 0372/1, 0372/2, 0372/3
16.	Szíl-hát	26181	17/16	újkor bronzkor késő-vaskor, kelta római kor, szarmata Árpád-kor	szórvány település szórvány település szórvány	03/19, 03/4, 03/2, 03/18, 03/3, 03/20, 03/21, 03/22, 03/23, 03/24, 03/25, 03/34, 03/38, 03/39, 03/33, 03/35, 03/36, 03/37, 03/56, 03/50, 03/51, 03/52, 03/53
17.	Nyilasok	26182	17/17	kora-újkor késő-rézkor késő-bronzkor római kor, szarmata	település település szórvány település	011/14, 011/16, 011/15
18.	Nyilasok	26183	17/18	Árpád-kor	település	011/33, 011/47
19.	Sikáros	26184	17/19	késő-bronzkor népvándorlás-kor Árpád-kor	szórvány szórvány település	011/21, 011/20, 034
20.	Mogyoróska	26185	17/20	késő-bronzkor ismeretlen kor	szórvány sír	0242/23, 0242/1
21.	HÉV-megálló	26186	17/21	középkor	szórvány	0180/10, 0180/16, 0180/15, 0180/13, 0180/14, 0180/12, 0180/11, 0180/9, 519/1, 518, 519/3, 524/2, 523, 522, 521
22.	Tölgyes alja	26187	17/22	római kor, szarmata	település	1577/62, 1577/63, 1577/45, 1577/64, 1577/65, 1577/30, 1577/66, 1577/67
23.	Kálvária	26188	17/23	bronzkor	település	0268
24.	Homokbánya	26189	17/24	késő-vaskor, kelta	sír	0220/4, 0220/5, 0220/2
25.	Templom u.	26190	17/25	római kor, szarmata középkor középkor	szórvány település templom	91/1, 87/2, 87/1, 80, 0395/3, 77, 78

Mogyoród Településrendezési Eszközök, Régészeti munkarész

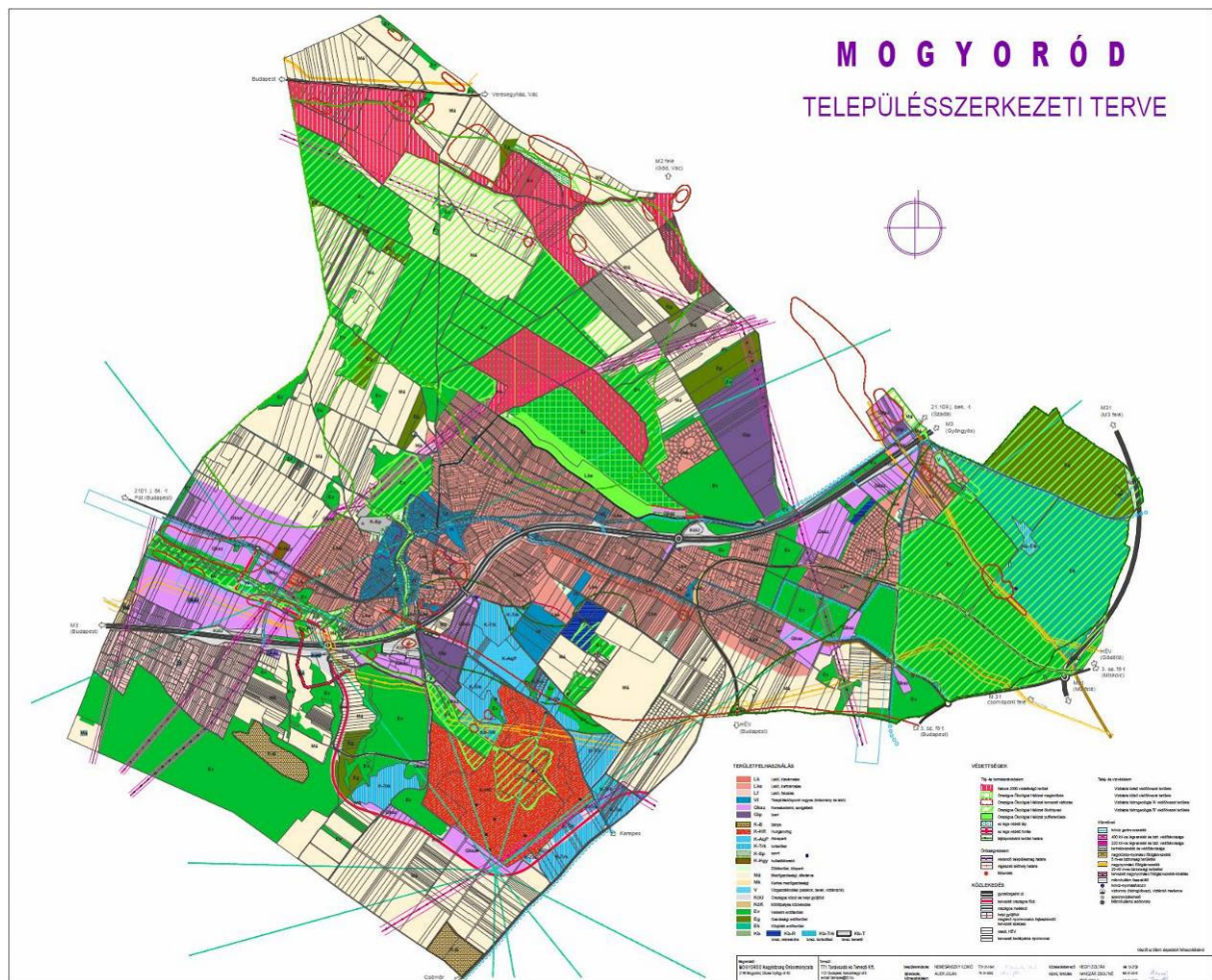
26.	Kerepes - Csörsz-árok	26152	15/8	római kor, szarmata	Csörsz árok erődítés	061, 076, 0108, 0136/2, 0160/26, 0160/21, 0160/49, 0160/50, 0160/23, 0160/22, 0175, 0176/6, 0176/2, 0176/3, 0176/4, 0176/5, 0160/94, 0160/98, 0160/96, 0160/97, 0176/1
27.	Mogyoród - Haraszi- erdő	85847	17/27	római kor, szarmata népvándorlás kor	település település	0112, 0113/2, 0111, 0121/5
28.	Szada - Pusztaszentja kab	26296	21/6	késő-bronzkor késő-vaskor, kelta római-kor szarmata honfoglalás kor Árpád-kor késő-középkor	település település település település település	0104/22, 0104/21, 0104/27, 0104/26, 0104/28, 0104/25, 0104/29, 0107/60, 0107/70, 0107/77, 0107/67, 0107/66, 0107/65, 0107/68, 0107/62, 0107/35, 0107/357, 0107/356, 0107/78, 0107/76, 0107/79, 0107/80, 0107/69, 0107/50, 0107/51, 0107/75, 0107/55, 0107/54, 0107/52, 0107/53, 0107/74
29.	Szada - Pusztaszentja kab	26297	21/7	bronzkor római kor, szarmata honfoglalás kor Árpád-kor késő-középkor	szórvány szórvány település település település	0104/15, 0104/4, 0104/9, 0104/10, 0104/11, 0104/12, 0104/13, 0104/14, 0107/73, 0107/77, 0107/74
30.	Veresegyház - Szentjakab	12377	MRT9/ 37/17	őskor római kor, szarmata népvándorlás kor, avar	település település település	014/66, 017, 023, 034
31.	Veresegyház - Göbolyös IX.	84093	nincs	római kor, szarmata	település	0374, 0375/7, 043/1, 043/9, 042
32.	Mogyoród – M3 – M31 csomópont	Forster Azonos író nélkül A lelőhely nyilvántartásba vétele folyamatban van	nincs	késő-vaskor, kelta római-kor szarmata népvándorlás kor, avar	település település település	0269/2, 0278/32, 0278/34, 0278/35, 0278/36, 0278/37, 0278/38, 0278/39, 0278/40, 0278/41, 0278/42, 0281/3, 0281/5, 0281/6, 0281/92, 0281/93, 0281/94, 0281/95, 0281/96, 0281/97, 0281/98, 0281/99, 0281/100, 0281/101, 0281/102, 0281/103, 0283/7, 0283/9, 0283/19, 0283/47, 0283/48, 0334, 0335/13, 0335/14, 0335/15, 0335/22, 0335/23, 0335/24, 0395/1,

Szakirodalom:

Torma 2012.: Torma István (szerk.) Magyarország Régészeti Topográfiája 11., Budapest 2012, 353-371. o.

IV. A tervezett módosítási szándékok bemutatása

A Településszerkezeti terv módosítása

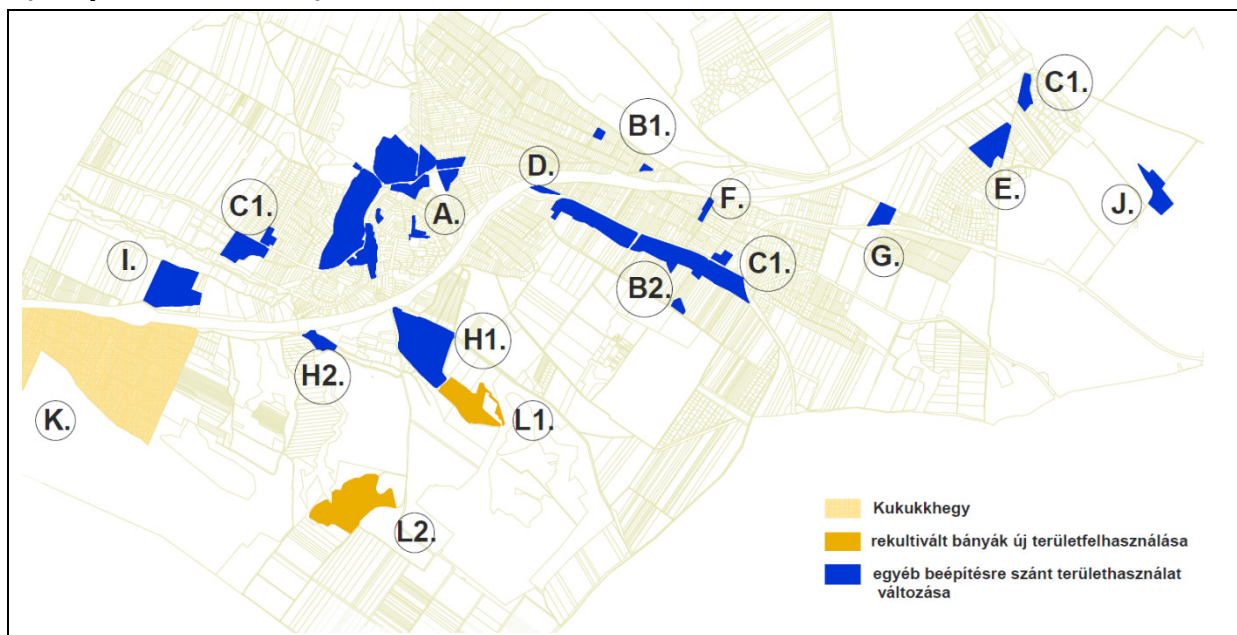

13. ábra: Mogyoród új Településszerkezeti terve

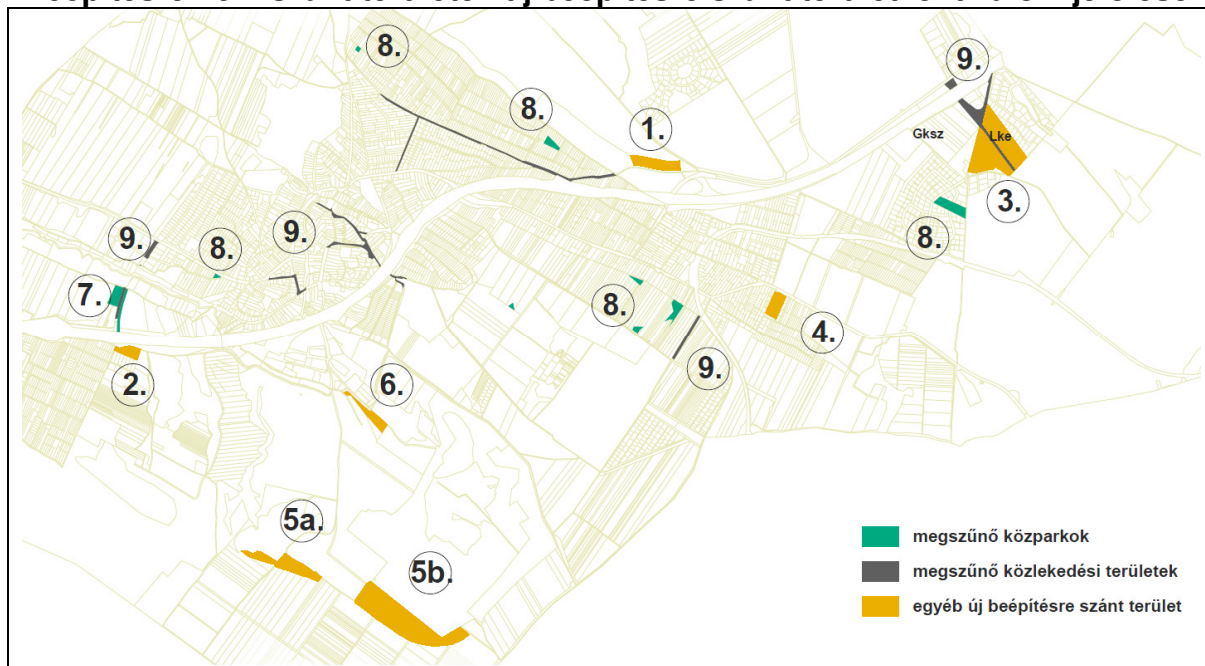
A Településszerkezeti tervben szereplő új fejlesztési területek

1. Berektető – Gazdasági terület
2. Kukukkhegyi – Gazdasági terület
3. Szentjakab - Új lakóterület
4. Glóbusz u. – Lakóterület
- 5A. M3-M31 összekötő út menti gazdasági terület 1., Turisztikai terület
- 5B. M3-M31 összekötő út menti gazdasági terület 2.
6. Autósmozi mellett – Gazdasági terület, Turisztikai terület
7. 18-as lehajtó – Új gazdasági terület

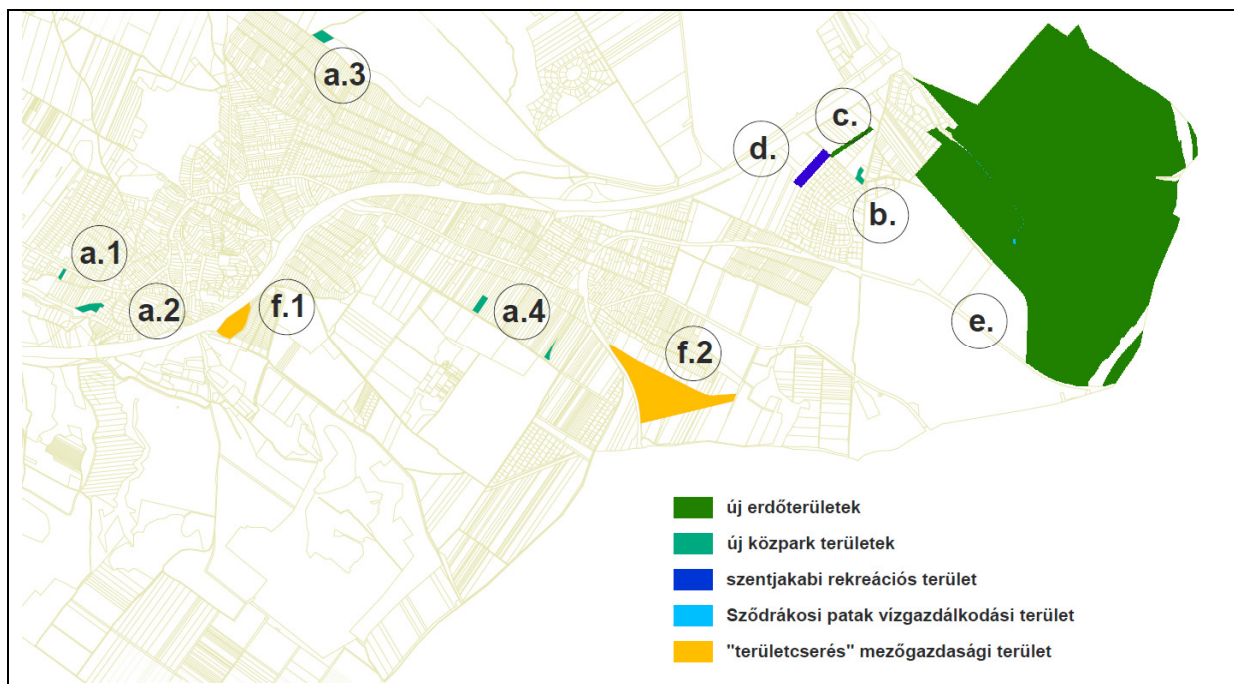
**Beépítésre szánt, szabályozott területek területhasználatának változásai
(beépítésre szántra)**

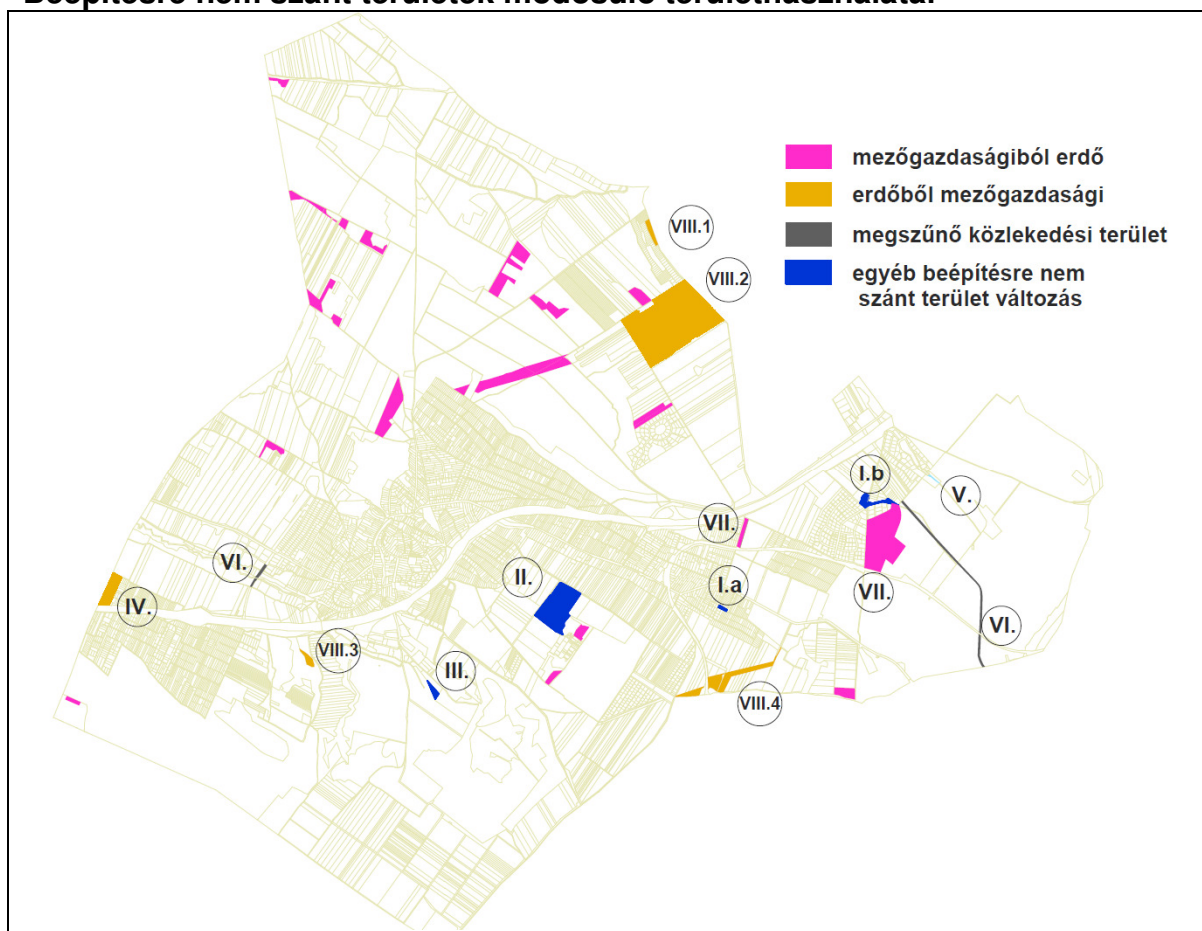
Beépítésre nem szánt területek új beépítésre szánt területként való kijelölése

A hatályos településszerkezeti terv szerint beépítésre szánt terület beépítésre nem szántra változik

Beépítésre nem szánt területek módosuló területhasználatai

V. A tervezett módosítási szándékok hatása a régészeti örökségre

1., Településszerkezeti tervben szereplő új fejlesztési területek hatásai

3. Szentjakab - Új lakóterület

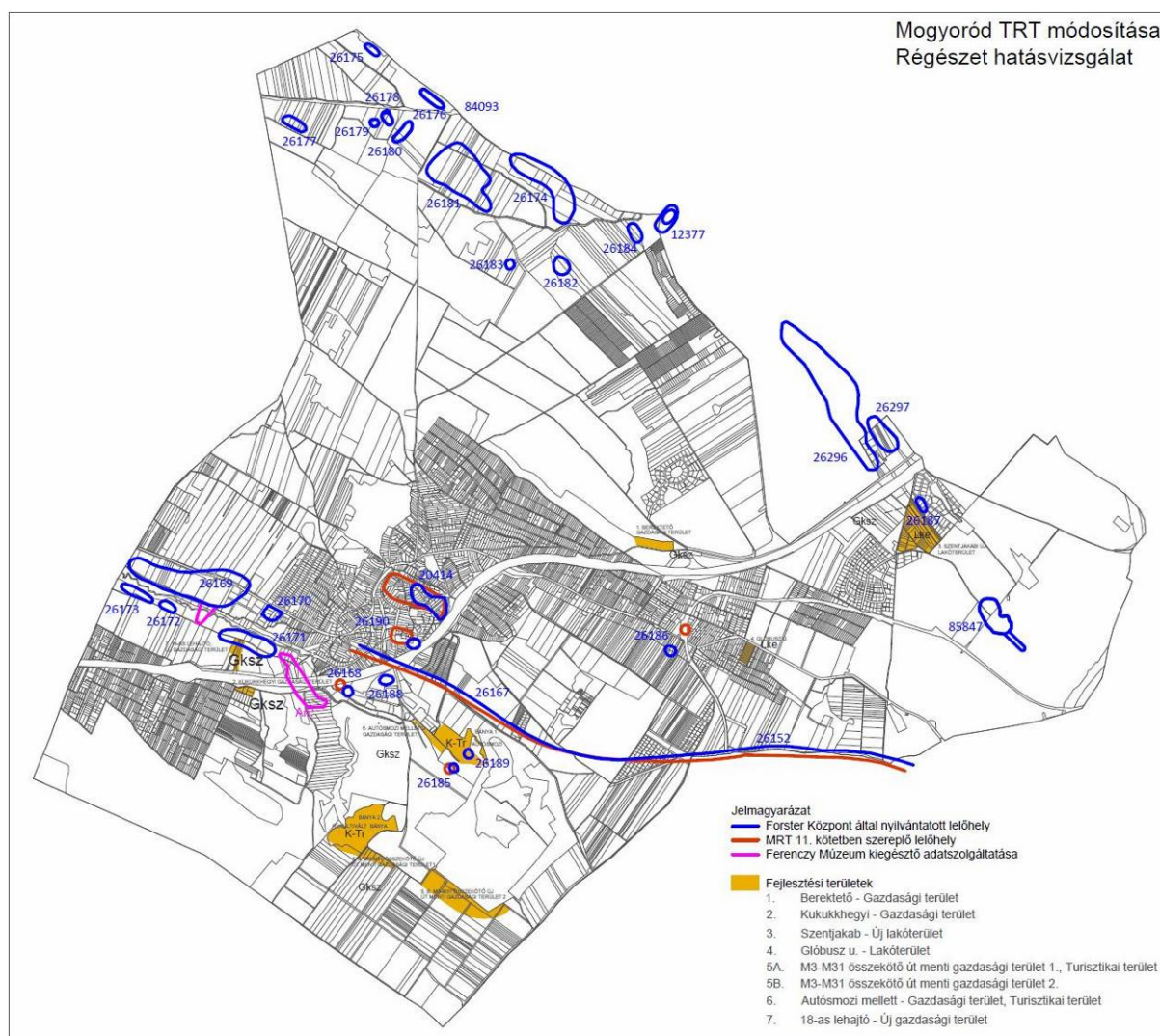
A jelenleg beépítetlen, tervezett új lakóterület közvetlenül szomszédos a 26187 lelőhellyel. Ezt a későbbi tervezések során figyelembe kell venni, mert a lelőhely közvetlen közelsége miatt számolni lehet annak esetleges veszélyeztetésével.

6. Autósmozi mellett – Gazdasági terület, Turisztikai terület

A felhagyott és visszatemetett egykori bányaterület rekultiválása kapcsán különleges turisztikai területbe történő átsorolása érinti a 26189 lelőhely területét. Azonban a lelőhelyet a korábbi bányaművelés és a későbbi tereprendezés során elpusztították, ezért annak állapotára nem gyakorol hatást a módosítás.

7. 18-as lehajtó – Új gazdasági terület

Az autópályától északra tervezett, jelenleg beépítetlen, új gazdasági terület érinti és veszélyezteti a 26171 lelőhely egy részét. Ezt a későbbi tervezés során figyelembe kell venni és a lelőhely érintett részén a veszélyeztetéssel járó földmunkák elkerülésére kell törekedni. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor ott megelőző feltárást kell a beruházás költségére végezni.

2., A Szabályozási Tervben szereplő módosítások hatásai

Beépítésre szánt, szabályozott területek területhasználatának változásai (beépítésre szántra)

A. Módosítás: A településmagban található Öregfalu településrészen a kertvárosias lakó területből településközpont lakóterületbe történő technikai jellegű átsorolás érinti a 20414 védett lelőhelyet, azonban a kialakult beépítettség miatt ez nem gyakorol hatást a lelőhely állapotára. A tervezett módosítás területe a középkori bencés monostornak helyt adó plató nyugati oldalát határoló partfalak mentén kiépült borospincék területét érinti a Pincesor út és a déli oldalát határoló Somlói út mentén, melyek szintje lényegesen alacsonyabban található.

C. Módosítás: A korábban beépítésre szánt, de még beépítetlen (Lukoil benzinkút mögötti) Sissy lakópark területének egy részén a kertvárosias és településközpont vegyes területekből kisvárosias lakóterületbe sorolása érinti kis mértékben a 26187 lelőhely területét. A Fóti út mentén az Erzsébet királyné utcával szemben tervezett, többségében beépítetlen lakóterület hasonló kisvárosias lakóterületbe sorolása érinti a 26170 lelőhelyet. A technikai jellegű szabályozási módosítások nem jelentenek veszélyt a lelőhelyek állapotára.

I. Módosítás: 18-as lehatároló, Ring autópálya-pihenőtől északra fekvő terület (Fácános) jelenleg is beépítésre szánt különleges közlekedési és településközpont területből kereskedelmi, szolgáltató területbe történő átsorolása érinti a 26171 lelőhelyet, azonban a módosítás nem gyakorol hatást a lelőhely állapotára.

L. Módosítás: Az újrahasznosuló, művelés alatt nem álló, különleges bányaterület rekultiválása kapcsán különleges turisztikai területbe történő átsorolása érinti a 26189 lelőhely területét. Azonban a lelőhelyet a korábbi bányaművelés és a későbbi tereprendezés során elpusztították, ezért annak állapotára nem gyakorol hatást a módosítás.

Beépítésre nem szánt területek új beépítésre szánt területként való kijelölése

3. Módosítás: A Szentjakabi új lakóterületek és kereskedelmi, szolgáltató terület általános mezőgazdasági területből kereskedelmi szolgáltató területbe történő átsorolása közvetlenül szomszédos a 26187 lelőhely területével. Ezt a későbbi tervezések során figyelembe kell venni, mert a lelőhely közvetlen közelsége miatt számolni lehet annak esetleges veszélyeztetésével.

7. Módosítás: A 18-as lehatároló, autópálya-pihenőtől északra fekvő terület (Fácános) tervezett közparkja helyén tervezett gazdasági terület közparkból gazdasági területbe történő átsorolása érinti és veszélyezteti a 26171 lelőhely kisebb területét. Ezt a későbbi tervezések során figyelembe kell venni és a veszélyeztetett részen a lelőhely bolygatásának elkerülésére kell törekedni. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor annak területén megelőző régészeti feltárást kell végezni a beruházás költségeinek terhére.

8. Módosítás: Az átalakuló zöldterületi rendszerben megszűnő közparkok területének kertvárosias lakóterületbe történő átsorolása érinti a 26186 lelőhely hibásan nyilvántartott lehatárolását. A lelőhely valós, MRT 11. kötete alapján visszaazonosított területét azonban nem érinti a módosítás.

9. Módosítás: A megszűnő gyűjtőutak közlekedési területből beépítésre szánt területbe történő átsorolása érinti a 26171 és 20414 lelőhelyek területét. A 26171 lelőhely esetében ez a 7. Módosításnál tervezett kertvárosias lakóterület kialakításához illeszkedik. A módosítás önmagában nem veszélyezteti a lelőhely állapotát, mert az korábban is beépíthető volt közútként. A 20414 lelőhely esetében ez egy technikai elem, mely azonban a terhelés csökkentésével a lelőhely

állapotának megőrzését segítheti elő.

A hatályos településszerkezeti terv szerint beépítésre szánt terület beépítésre nem szántra változik

e. Módosítás: A Szentjakabi erdő különleges állatparkból erdő és vízgazdálkodási területbe történő átsorolása érinti, azonban a módosítás technikai jellege miatt nem veszélyezteti a 85847 lelőhely állapotát.

f. Módosítás: A területcserében „visszalépő” területek gazdasági és kertvárosias lakó területből általános mezőgazdasági területbe történő átsorolása érinti a 26167 lelőhelyet, azonban annak csak megőrzését segítheti elő.

Beépítésre nem szánt területek módosuló területhasználatai

VI. Módosítás: A korábban tervezett út közlekedési területből erdőterületbe történő átsorolása érinti 85847 lelőhely területét. Azonban a módosítás a valós területhasználat alapján történik, ezért nem befolyásolja a lelőhely állapotát.

VII. Módosítás: A nyilvántartott erdők mezőgazdaságiból erdő területbe sorolása érinti a Csörsz-árok 26152 Forster Központ által nyilvántartott lehatárolását. Azonban az MRT 11. kötetben szereplő lehatárolása, mely ezen a szakaszon jobban megfelel a valóságos nyomvonalnak, a közigazgatási határtól délre Kerepes területén fut, ezért a valós érintettség megállapításához további, elsősorban geofizikai vizsgálat szükséges.

VIII. Módosítás: A tervezett erdőterületek megszüntetése és mezőgazdasági területbe történő átsorolása a Csörsz-árok Forster Központ által nyilvántartott bizonytalannak tekinthető lehatárolását érinti. Mivel a módosítás eleve pozitív jellegű, ezért minden esetben a lelőhely állapotának megőrzését eredményezheti.

A régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatok, költségek

A) Nyilvántartott régészeti lelőhely esetében

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 11§-a alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Erre való tekintettel a településfejlesztés során a megvalósítandó, földmunkával járó beruházásokat az alábbi jogszabályok figyelembevételével kell tervezni.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken megvalósuló tevékenység, építmény, létesítmény engedélyezésére irányuló hatósági eljárásokban a 39/2015. (III. 11.) Kormány rendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 3. § a) pontja és 1. számú mellékletének 13. pontja alapján a Korm. rendelet 64. §-ban foglalt szakkérdések érvényesülése érdekében a Pest Megyei Kormányhivatal Érdi Járási Hivatalának Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályát, mint szakhatóságot (továbbiakban szakhatóság) kell megkeresni.

A Korm. rendelet 4.§(1) bekezdésének értelmében nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a szakhatóság engedéllyel végezhető.

Az Kötv. 19. § (1) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal (beleértve az erdőtelepítést és erdőirtást) a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A Kötv. 22.§ (1) bekezdés értelmében a nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző (régészeti megfigyelés, próba-, és teljes felületű) feltárást kell végezni.

- **Régészeti megfigyelés**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés a) pontja értelmében, régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit; ha a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos; ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét; ha a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, illetve ha a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el. A földmunkák közben végzendő régészeti megfigyelés (Kötv. 7.§ 36. pont) célja a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

- **Próbafeltárás**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés b) pontja szerint próbafeltárást lehet előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeznek próbafeltárást, továbbá földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

- **Teljes felületű feltárás**

A Kötv. 22.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján teljes felületű feltárás írható elő, amennyiben a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása, illetve ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg, továbbá – a Kötv. 22.§ (3) bekezdésének d) pontja szerint – ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja. A hatóság a Kötv. 22.§ (4) bekezdése alapján a régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20.§ (4) bekezdés és a Kötv. 22.§ (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A megelőző feltárássra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22.§ (10) bekezdés írja elő.

A beruházó költségviselését a Kötv. 19.§ (3) bekezdése írja elő. A Kötv. 19.§ (4) bekezdés értelmében a régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági árakat a Korm. rendelet 5. melléklete tartalmazza.

A Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció (a továbbiakban: ERD) készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez; nem nagyberuházás esetén a beruházó az ERD készítésével feltárássra jogosult intézményt bízhat meg.

A régészeti feltárások költségét, a mentő feltárások kivételével annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált (Kötv.19. § (3), 22-23. §). A Kötv. 23/F.§ szabályozza a nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárások régészeti feladatellátás idő- és költséghatárát.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20. § (4) bekezdése és a Kötv. 22. § (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A szükséges

feltárások rendjét a Korm. rendelet 11-18 §-a határozza meg. A megelőző feltárássra a feltárássra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22. § (10) bekezdése, a beruházó költségviselését a Kötv. 19. § (3) és (4) bekezdése írja elő. Nagyberuházásokkal összefüggő régészeti feltárások esetében a Korm. rendelete 19-25 §-a alapján kell eljárni.

B) Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárássra jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. § alapján szankcionálják.

Helyzetelemzés

Régészeti lelőhelyek állapota, fenntarthatósága

A külterületi lelőhelyek többsége fedetlen, mezőgazdasági, vagy erdőművelés alatt álló esetleg parlag terület, melyek esetében maga az ott folyó művelés jelenti a legfőbb veszélyforrást. Ennek kapcsán külön ki kell emelni a természetvédelmi terület alá tartozó Csörsz-árok még fennmaradt szakaszainak megóvását, elsősorban a Hungaroring környezetében. A belterületen egyrészt a beépítésre szánt lelőhelyekre kell különös figyelmet fordítani, másrészt a már beépített, illetve nehezen hozzáférhető ugyanakkor kiemelten védett középkori bencés apátság és reneszánsz püspöki kastély maradványainak megőrzése nagyon fontos feladat.

Régészeti emlékek bemutatása

A római kori szarmata határvédelmi sáncmű, a Csörsz-árok kisebb-nagyobb szakaszai változatos formában, de fennmaradtak a Hungaroring és a HÉV között. Itt lehetőség lenne az egykori sáncárok látványos turisztikai célú rekonstrukciójára egy kisebb témaparkban, mely kapcsolható lenne a meglévő jelentős turisztikai fejlesztésekhez. A korábbiakhoz hasonlóan javasoljuk, hogy ezt a tervezések során, mint lehetőséget vegyék figyelembe a jövőben.

A legenda szerint Szent László király által alapított bencés apátság és a reneszánsz püspöki kastély maradványainak bármilyen bemutatása igen nagy kihívás, mert az eddig ismert emlékek már kialakult lakótelkek kertjeiben találhatóak meg. Ezt csak egy nagyszabású komplex fejlesztési program keretében lehetne elképzelni.

V. Összefoglalás

Azonosított régészeti lelőhelyek

A Mogyoród közigazgatási területén összesen 31 darab azonosított, régészeti lelőhely van nyilvántartva. Továbbá egy lelőhely nyilvántartásba vétel alatt áll. Egy lelőhely kiemelt régészeti védelem alatt áll, kettő lelőhely, pedig természetvédelmi terület hatálya alá esik.

A tervezett módosítások hatásai

A Településszerkezeti tervben szereplő új fejlesztési területek közül kettő érint egy-egy lelőhely területét, egy pedig közvetlenül szomszédos. A kettő fejlesztés által közvetlenül érintett lelőhely közül az egyik már korábban elpusztult, ezért nem gyakorol rá hatást a tervezett beépítési szándék. A másik esetében a tervezett gazdasági terület veszélyeztetheti a lelőhelyet, ezért ott feltárással kell majd számolni.

A Településszerkezeti tervben és a Szabályozási tervben szereplő módosítások közül tizenhárom esetben kell számolni régészeti lelőhelyeket érintő változtatásokkal. Azonban ezek többsége nem veszélyezteti a lelőhelyek állapotát, mert a módosítások többsége technikai jellegű átsorolás, vagy a valós állapothoz való igazítás. A szerkezeti terv módosítása által is érintett lelőhely esetében kell számolni közparkból átsorolásra kerülő kertvárosias lakóterület esetében a lelőhely veszélyeztetettségével.

VII. Nyilatkozat

A Mogyoród Településfejlesztési Konceptiójához készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozik, hogy a régészeti tanulmányt a 39/2015. (III. 11.) Korm. Rendelet és a hatósági előírásoknak megfelelően készítette el, a tervezett megoldások megfelelnek a hatályos jogszabályoknak.

Vágnér Zsolt, okleveles régész
osz: 459/2002

Dr. Türk Attila régész
szakértői szám 2.3.1/575-6/2005

Pécel, 2016. december 27.